

del teatre— i Magí Sunyer, professor de la Universitat Rovira i Virgili. El document proposat com a coda referma la conclusió general que la dècada dels setanta fou un període clau per a la configuració de l'escena teatral catalana tal com se'ns presenta en l'actualitat. Els intents de renovació foren diversos i atenyeren àmbits també diversos: la constitució d'un teatre independent, l'emergència d'un nou contingent de dramaturgs, una cartellera amb grans deutes amb el passat, la marginació o marginalitat d'alguns dramaturgs i, certament, un públic minoritari interessat per un teatre compromés.

Comptat i debatut, *La revolució teatral dels setanta* ens apropa a l'agitat panorama d'una dècada en què política, societat i cultura —en aquest cas representada pel món de la dramaturgia—, es prenién el pols mitjançant un joc d'estratègies del qual preservem, encara avui, alguns guanys i, com no, certes pèrdues.

ISABEL MARCILLAS PIQUER
Universitat d'Alacant

Joan Veny i Àngels Massip, *Scripta eivissenca*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009, 361 pp.

No crec que siga habitual llegir-se una antologia de textos sencera, com tampoc no ho és llegir-se una gramàtica o un diccionari, o, encara menys, una enciclopèdia. Però tinc entès que hi ha gent que ho fa... o que ho fem. Ara ja m'hi puc comptar, per bé que no en tots els casos referits. En el meu cas ja m'havia llegit alguna gramàtica i ara he fet una lectura total d'una antologia de textos (els diccionaris i les enciclopèdies els deixo per a gent amb més dedicació). Realment, he de dir que he gaudit amb la lectura total dels textos que el mestre Joan Veny i la col·lega Àngels Massip han recopilat per a l'*Scripta eivissenca* que acaben de publicar. Per descomptat que el plaer no ha estat igual en tots els casos, però ausades que hi ha un bon esplet de mostres textuais que acosten el lector a un relat novel·lesc ben entretingut. En són bons exemples textos com el de «les malifetes de Bernat Cocorella» (1410), en el qual el tal Cocorella és acusat de ser un veí de comportament indecent, lladre d'objectes sagrats i usurer (pp. 38-39); també n'és una bona mostra el «Clam al governador» (1573), que denuncia, talment com faria un periodista intrèpid dels nostres dies, la corrupció entre els encarregats de recaptar taxes i entre els «que abunden de riqueses y béns temporals», que paguen uns

impostos irrisoris (pp. 119-120); en la mateixa línia periodística s'inscriu la «Denúncia per maltracte i amistançament» (1702) ens proporciona un capítol més de l'eterna violència dels hòmens sobre les dones (pp. 164-165); en una línia que imaginem més pròpia de l'època, hi ha el text «Defensant-se dels moros» (1621), que conté una descripció molt àgil de les escaramusses entre els cristians eivissencs i els moros que feien incursions a la costa (pp. 128-129) i la «Baralla a Santa Agnès» (1702), plena de diàlegs d'una gran vivacitat (pp. 167-168); finalment, i ja d'època contemporània, tenim la rondalla «El So Selleràs i el So Parra» (1967), d'Isidor Macabich (pp. 244-246). L'exemplari podria ser més llarg perquè hi ha un centenar de textos en tot el recull (101, exactament). Ara bé, no és que vulguem destacar només el valor com a relats de bona part d'aquestes mostres sinó que, gràcies a aquest caràcter, els textos posseeixen una gran varietat i riquesa de formes lingüístiques que ens acosten a la llengua parlada real de cada moment històric. I aquest és el regal més gran que ens pot fer una mà que ha redactat en altres etapes històriques: mostrar-nos com parlaven els seus coetanis. Conseqüentment, els compiladors ens diuen des de la primera pàgina (p. 9) que el seu propòsit és

presentar una molt nodrida sèrie de textos procedents de totes les èpoques i de totes les varietats geogràfiques del català, acompanyats d'un comentari lingüístic, per veure fins a quin punt en un text traspuen elements del parlar col·loquial de l'autor.

Per tant, podem afirmar amb contundència que la història de la llengua catalana està d'enhora bona davant l'aparició d'aquesta nova antologia de textos. Però l'enhora bona és doble perquè l'*Scripta eivissenca* de Veny i Massip és només un primer volum d'una llarga sèrie que cobrirà tots els dialectes catalans. La previsió més immediata dels seus autors és que el volum que ressenyem serà seguit per altres dos corresponents als dialectes insulars que resten (menorquí i mallorquí) i que després veurà la llum el del rossellonès. A mitjan i llarg termini, segons es desprèn d'un quadre inserit en la introducció (p. 11), encara s'hauria de publicar una desena més de volums. Tant de bo que no se'ns faci llarga l'espera i que puguem arribar a gaudir de tan magna obra en un temps no excessivament dilatat.

I mentre aplega aquest moment, ens concentrarem a traure tot el profit possible del volum eivissenc en benefici de la recerca sobre la llengua catalana en els eixos diacrònic i diatòpic. No debades, aquesta no és una obra de consulta sense més, com altres antologies, sinó que il·lustra els textos amb uns comentaris que, a més d'una

breu presentació, mostren informació relativa a les grafies utilitzades, als seus trets fonètics, morfosintàctics i lèxics, i que es clouen amb un colofó que dona una idea de síntesi de cada text. Així doncs, Veny i Massip no s'han limitat a un mer treball de compilació cronològica del material arreglat sinó que hi han fet una passa més per a donar-nos una idea més completa de cada text.

El volum s'estructura en tres parts: la primera és la introducció (pp. 9-22), la segona és el recull textual amb els comentaris (pp. 23-282) i la tercera l'ocupa un glossari (pp. 283-361). Evidentment, el centre d'atenció del llibre es troba a les 259 pàgines de textos i comentaris, però les altres dues parts són també importants. La introducció ho és perquè s'hi expliquen els mètodes i criteris de treball. Per exemple, Veny i Massip hi donen l'adreça de la pàgina web que ha creat el grup d'investigació que, coordinat per ells mateixos (<<http://www.ub.edu/scripta>>), s'ocupa de la recopilació i tractament dels textos dialectals catalans de tots els temps que van destinats a l'antologia. De moment, s'hi poden consultar en suport informàtic 69 dels 101 textos continguts al llibre. L'avantatge d'aquest suport és que s'hi poden fer cerques i copiar-ne fragments per a presentar-los en altres formats. També al llistat previ, que apareix ordenat alfabèticament pels títols dels textos, es poden fer cerques per a trobar un text concret o l'any en què es va redactar. Suposem —i esperem— que per aquest mitjà els coordinadors del projecte aniran avançant-nos algunes de les mostres dels altres dialectes que es destinaran als propers volums. La introducció es clou amb la presentació de la col·lecció textual eivissenca; en primer lloc, els autors constaten la sobrerrepresentació dels temes religiosos i la infrarepresentació d'algunes èpoques. Pel que fa al segon cas, la justificació que en donen no sembla completament satisfactòria, ja que els segles XIV i XIX, amb tres i dues mostres, respectivament, es presenten amb una sorprenent escassetat documental; així, en el cas del segle XIX ens sobta que la premsa satírica o la literatura popular del moment no hagen donat textos de profit dialectal a Eivissa. Aquest aspecte, però, queda sobradament compensat amb els dotze punts (del 2 al 13) que coronen la introducció amb una caracterització lingüística, ben sintètica, de tot el contingut (pp. 17-20).

Quant al glossari final, cal exaltar-ne la completesa, atès que no es ceneix a l'entrada de diccionari dels mots que apareixen als textos sinó que els presenta en totes les formes concretes en què s'hi han recollit (femení o plural si són noms, forma conjugada si són verbs, etc.); així mateix, s'hi inclouen fragments sintagmàtics per a permetre observar el funcionament de morfemes independents com ara els articles

o les preposicions, i, encara, s'hi afigen topònims i antropònims (no debades, hi ha 78 pàgines de glossari!). S'hi percep, en tota aquesta manera de presentar les coses, la mentalitat dels investigadors que hi han treballat, pensant en els diferents interessos que poden atraure altres investigadors cap a aquest volum (només un petit inconvenient d'ordre pràctic: la localització de cada unitat del glossari no es fa pel nombre de pàgina sinó per l'any i el tipus de document). Finalment, entre tot allò que podem considerar accessori al capítol central del llibre, que de seguida passarem a comentar, ens cal afegir un fullet volander amb una fe d'errates que dona compte de dos símbols fonètics transcrits erròniament per la impremta: [ʎ] i [ɲ]. Doncs bé, en trobem a faltar un, [ə], que ha de substituir el símbol [«] totes les vegades que aquest últim apareix al llibre (pp. 51, 96, 114, 141, 162 i 212).

I arribem al moll de l'os de l'*Scripta*, el recull de textos. La informació que s'hi conté és tan gran que ens haurem de limitar a fer un petit tast d'uns pocs trets dels que hi apareixen i s'hi comenten per tal de mostrar la utilitat del conjunt de l'obra. Entre d'altres, hem triat un tret com a mínim per cadascun dels nivells d'anàlisi lingüística que proposen els nostres autors: la iodització pel nivell fonètic; l'article determinat pel morfosintàctic, i els arcaismes pel lèxic. La iodització apareix al text més antic que s'hi aporta (1373): *sanayes* ('senalles, cabassos d'espert o palma'), *Castayó* (Castelló), per bé que sense exclusivitat (*Guillem*). La resta de textos, fins a mitjan segle XVIII, ens dona a entendre que la norma dels *scripta* és la no distinció gràfica entre la pronúncia ioditzant i la palatal lateral, com ens mostra aquest llarg exemplari: *mullers*, *vermell*, *tevellola* ('tovallola'), *Consell*, *consalés* ('consellers'), *parell*, *vull*, *treball*, *Rosselló*, *perill*, *vella*, *tall*, *rialles*, *apparellat*, *filla*, *parells*, *miralls*, *conills*, *orelles*, *amortallant*, *vermella*, *quisvulla*, *vells*, *mallol*, *treballa*, etc. L'excepció d'aquests *scripta* eivissencs—segurament atribuïble a quan l'escrivà s'ha deixat emportar per la seua pronúncia natural o per la dels qui participen en l'acte que ell transcriu— correspon a casos ja més escadussers, com *crestay* ('cristall') i *vey* ('vell') en un document de 1400; *escanday* ('escandall') en un altre de 1501; *vuy* ('vull') en un de 1557; *segay* ('segall, nadó de la cabra') en un de 1655; *reya* ('rella'), *veya* ('vella') i *vermeya* ('vermella') en un de 1700; *taya* ('talla') en un de 1728; *forrayat* ('forrellat') en un de 1732, i *ais* ('alls') en un de 1735. En canvi, en l'últim text de l'edat moderna (1755), el predomini és per a la iodització, amb vuit casos (*tovaió* 'tovalló', *beias* 'abelles', *xuia* 'xulla', etc) enfront de dos només sense iodització (ovelles i poll). Dissortadament, després de 1755, hi ha un buit a la nostra antologia de 133 anys, i els dos textos del XIX que hi ha, de 1888 i 1892, tenen un caràcter literari

que no deixa traspuar aquest fenomen de la llengua col·loquial. Els documents del segle xx ja pertanyen a una època en què disposem d'una informació dialectal directa que ens diu que la iodització és general i, per tant, la presència del fenomen en uns o en altres textos, segons el registre o la intencionalitat de l'autor, ja no ens resulta tan informativa com en els textos de segles anteriors. A partir d'aquestes dades, l'investigador de la iodització eivissenca (i balear) només ha d'intentar resoldre si és el tipus de textos manejats, majoritàriament de caràcter formal, el que ha barrat —o ha frenat— el pas a un fenomen instal·lat des de l'arribada del català a les Illes o bé si en un principi era un canvi lingüístic en procés que s'ha anat obrint pas. O, encara, si la minva en la memòria de la representació gràfica tradicional del català cap al final de l'edat moderna ha anat fent aflorar una realitat dialectal més antiga. Finalment, l'investigador haurà de tenir en compte l'àmplia presència de valencians entre els escrivans (i altres professionals de la cultura) a l'illa d'Eivissa durant l'edat moderna, tal com es demostra reiteradament al llarg dels textos i els comentaris d'aquesta antologia. Aquest fet deu haver ocultat —o dissimulat— la manifestació de la iodització en els *scripta*.

Segurament, l'article determinat ha viscut una història similar a la que acabem de presentar. Els textos reunits per Veny i Massip dels segles xiv al xvii només ens permeten veure-hi articles derivats de *ille*, que són els considerats «literaris». Així és fins a un text de 1700, any en què ens apareix una forma derivada d'*ipse* en un topònim (*es Rubió*, p. 157) —envoltat, però, de formes derivades d'*ille*—; o fins un altre text, ara de 1702, en què la transcripció d'unes paraules literals en estil directe fa surar una forma femenina singular, això sí, envoltada altra volta d'articles derivats d'*ille*: «les cases de *sa* gent [...] en *lo* quartó» (p. 168); i, més avant, fins a 1728, ara en un text formal, com és el de la descripció d'un retaule en què es parla de «*sa* taya» ('la talla'). Aquest ús, present al text (p. 182), passa desapercbut en el comentari de Veny i Massip (p. 183). Com en el cas de la iodització, oculta per les gràfies normatives, el textos que representen el segle xix, només exhibeixen articles literaris i, quan entrem en el xx, ja apareixen obertament els articles salats, però en textos que tenen el propòsit de mostrar un ús popular; altrament, aquests textos són redundants amb les recerques dialectals que ja tenim d'aquesta època. La semblança amb el comportament que mostra la iodització s'acaba quan comparem la presència quantitativa d'un i altre article, perquè la forma considerada més popular es deixa veure molt més poc a l'escriptura. Malgrat tot, creiem que l'investigador que es troba davant d'aquests textos s'hauria de fer les mateixes preguntes que per al cas de la iodització: les formes

derivades d'*ipse* tenen la mateixa implantació a les Illes des de la seua arribada amb el català des del continent? L'escriptura no ha deixat manifestar-se aquestes formes? Ha anat augmentant amb el temps la presència dels articles salats i s'han començat a fer notar quan ja eren realment freqüents? I per acabar: no ho eren, de més freqüents, però hi ha ajudat a causar aquest efecte la pèrdua de la memòria de l'escriptura tradicional del català, molt afeblida ja cap al segle XVIII?

La qüestió dels arcaïsmes lèxics és d'un caire molt diferent. L'arcaïsmes és tal en relació a l'època en què apareix usat. Conseqüentment, és lògica l'afirmació següent dels autors en el segon comentari (p. 30), derivat d'un text de 1380: «El text reflecteix l'estat general de la llengua en el s. XIV, farcit d'arcaïsmes (respecte a la varietat actual), sense fissures dialectals».

Hem d'estendre aquesta afirmació a la resta dels comentaris, on es parla d'arcaïsmes sense més especificació, per tal d'evitar el dubte de si ho seran respecte a l'època objecte d'estudi. Així, al primer comentari, basat en un text de 1373, es diu que són arcaïsmes *ab* ('amb'), *jorns* ('dies'), *gitar* ('vomitar'), etc, i es conclou que hi ha «abundor d'arcaïsmes» (pp. 26-27); al comentari que prové d'un text de 1400 torna a aparèixer la preposició *ab* com a arcaïsmes, ara acompanyada de la conjunció *e* ('i') i del substantiu *argent* ('plata') (p. 35); al comentari originat en un text de 1410 es consideren arcaïsmes *dessús* ('a dalt') i *hom* ('home'), entre d'altres. I així successivament. Hem d'entendre, doncs, que tots aquests trets arcaïcs exemplificats ho són des de la perspectiva de la llengua actual i no de la que l'estat que vivia el català entre 1373 i 1410, època en què eren paraules vives i corrents.

En conclusió, hem de felicitar els autors d'aquest volum per la tasca feta, animar-los a continuar-la sense defalliment i felicitar-nos nosaltres mateixos com a beneficiaris perquè obres com aquestes contribuiran a un major coneixement de la llengua catalana.

BRAULI MONTROYA ABAT
Universitat d'Alacant

Francesc Eiximenis (2009), *Art de predicació al poble*, edició, traducció i pròleg de Xavier Renedo, Vic, Eumo Editorial («Textos pedagògics»), LXVIII + 82 pp.

És ben conegut el paper central que juga la predicació en el context de la societat medieval com a mitjà d'adoctrinament, d'educació, de formació. Per tant,